

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א

בענין:

שימור המצה
ל ש מ ה

- רנט -

נמסר בחוה"מ פסח ה'תשע"ב

עיצוב גרפי ועימוד: תמנתי עיצוב גרפי

בשבת פרשת תזריע מצורע יתקיים השיעור בשעה 5:15 אחה"צ ויהיה בעניין:

חטאת קודמת לעולה

מנחה בשעה 4:50 (בזמן הדלקת נרות בביה"כ"נ המרכזי)

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה לתמנתי: timnal@zahav.net.il

שימור המצה לשמה

עיקר השימור המעכב בדיעבד אינו אלא משעה שבאו מים, ולדבריו אלו כתב שאם אין מים אין מתקיימת מצות שימור (כ"כ בקה"י) - שהרי מצד הסברא הפשוטה נקט הרמב"ן שם שאף שימור דקצירה מעכב, ורק לבסוף צדד כאידך גיסא. וא"כ מהו זה שמקשה ודוחה דברי בעה"מ שפירש דמיירי בלא מים].

ב) ויש לעמוד על קושיא נוספת; הנה מבואר בסוגית הגמרא (פסחים לח) שלרבה שימור המצה צריך להיות לשם מצוה, והוא הטעם למה ששנינו (לה). שחלות תודה ורקיני נזיר שעשאן לעצמו, אין יוצא בהם ידי חובת מצוה; 'ושמרתם את המצות' - מצוה המשתמרת לשם מצוה, יצתה זו שאין משתמרת לשם מצוה אלא לשם זבח. וכבר נחלקו הגאונים והראשונים בגוי שלש את המצה וישראל עומד על גביו ומשמר לשם מצוה; רב האי גאון (מובא בטור אר"ח תס) נקט דמהני, וכן נקטו כמה ראשונים. ואילו הרשב"א בתשובה (כו) וכן הריטב"א בחידושו, הקשו על כך מהסוגיא בגטין (כב) גבי כתיבת גט דלא מהני ישראל עומד על גבי גוי ומלמדו לעשות לשמה, דנכרי אדעתא דנפשיה עביד. ואם כן נראה שהוא הדין גבי מצוה לא מהני. והביא הריטב"א מרבו הרא"ה שהיה דן להקל, דשאני מצוה שאין צריך בה 'עשייה' לשמה כמו בגט אלא 'שימור' לשמה, והרי השימור נעשה על ידי הישראל לשמה, ואין צריך שהאיש העושה את המצה יעשה לשמה, משא"כ בגט שהכותב צריך לכתוב לשמה, על כן לא מהני גוי הכותב דאדעתא דנפשיה עביד. ואילו הריטב"א סבר שגם במצה צריך לעשותה לשמה, ולכך הוזה זאת לכתוב גט". וכן מפורש בלשון המכתם, שהעשייה צריכה להיות לשמה.

במאירי מובאת טענה אחרת שלא להכשיר עשיית מצוה ע"י גוי כשישראל עומד ומשמר: אין אדם משמר מה שביד חברו, כדאמרינן בחגיגה [כ]. יש להעיר שהמאירי בחגיגה שם כתב לדחות סברא זו, שאין משם ראייה לענין מצוה]. וכן כתב בארחות חיים: אין נקרא שימור אלא מה שביד האדם לשמרו.

וי"ש כמה נפקותות בין הטעמים: הפוסקים דנו האם ניקוב המצה צריך להעשות לשמה (עט"ז ומגן אברהם תס). והטעם לומר שאין צריך, כי הניקוב אינו חלק מסדר עשיית הפת. ונראה שזה נכון רק לפי הטעם שהעשייה צריכה לשמה, כי אז יש לומר שהניקוב שאינו חלק מעשיית הפת אין צריך לשמה, אבל אם הוא דין בשימור המצה שצריך להיות לשמה בלא קשר לעשייה, הרי סוף סוף הואיל וצריך שימור בכל משך הזמן והרי היה כאן זמן בינתים בלא שימור לשמה, אין להכשיר.

א היה מקום לומר שטעמם של הריטב"א והרשב"א הוא שנקטו שצריך שימור לשם מצוה בלבד ולא לשם דבר אחר (וכמוש"כ המנ"ח בדעת הרמב"ם כדלקמן), הלכך כיון שהגוי אדעתא דנפשיה עביד, לא מהני מה שמשמר ישראל לשם מצוה דמ"מ יש כאן כוונה נוספת. אך אין כן פשטא דמלתא. גם מסתבר שאם אין כוונת הגוי לשימור כלל, לא אכפת לן במה שעושה המצה לשם דבר אחר, כיון שהשימור כולו נעשה אך לשם מצוה, ובפרט לסברת הגר"ח דנכרי אינו בר 'לשמה' כלל, וא"כ מסתבר שכמו"כ אינו מחריב בה.

א) דרשינן בפסחים לו: מ'לחם עני' - פרט לעיסה שנילושה ביין ושמין ודבש. ופירש הרמב"ן (במלחמות ה', ודלא כבעה"מ) שמדובר כשעירב מים בעיסה, שאם לא כן הלא שאר משקים אינם מחמצים, וכל שאינו בא לידי חימוץ אין יוצאים בו במצה - 'דהא אתקוש, ועוד דהא בעינן שימור דלישה ואפיה דכתיב ושמרתם את המצות יצאה זו שאינה צריכה שימור לפי שאינה באה לידי חימוץ' וא"כ למה לי לטעמא ד'לחם עני'. והוכיח כן, שכל שאינו מחמיץ אין יוצאים בו משום דבעינן 'שמורה', ממה שאמרו בירושלמי אין יוצאים ברבוכה (עיסה שנחלטה ברותחים) שנאמר 'ושמרתם את המצות' - מצוה שצריכה שימור, יצאה זו שאינה צריכה שימור. הא למדנו למצה שנילושה בלא מים שאפילו היתה ענייה אין יוצאים בה.

ובחזון איש (קכא,ג) כתב שמצד הסברא יש לחלק בין רבוכה ובין מצוה שנילושה בשאר משקים כי הרבוכה לעולם לא תבוא לידי חימוץ הלכך אין בה 'שימור' כלל, משא"כ העשויה משאר משקין הלא צריך לשמרה שלא יבואו בה מים ויחמיצוה. אך סברת הרמב"ן היא שה'שימור' הוא ענין שבחיוב ולא במניעה בלבד, כלומר שכבר באו מים לקמח ומשמרה שלא תחמיץ, אבל ההשגחה שלא יתחדש מצב שביאנה לידי חימוץ - זה לבד אינו בכלל 'ושמרתם'. ולכך נקט שאף זו העשויה בלא מים, אין מתקיים בה דין שימור שהרי במצב זה אינו משמרה באופן חיובי שלא תחמיץ אלא שמונע מצב העלול להביא לידי החמצה.

והקשה החזו"א שסברא זו נראית סותרת את דברי הרמב"ן עצמו בחדושו (בדף מ) על מה דאמר רבא מצוה ללתות את החטים שנאמר 'ושמרתם את המצות', ואם אינו לותת כיצד מתקיים שימור משעת קצירה. והקשה הרמב"ן הרי רבא אמר שם לאותם המהפכים את העומרים - הפכו לשם מצוה, שסבר בעינן שימור משעת קצירה. הרי דסגי בשימור שלא יבואו עליהם מים, וא"כ מדוע מצוה ללתות הרי כל שמשמר שלא יבואו עליה מים שיחמיצו - שימור הוא. עוד הקשה, מהו שאמר 'מצוה ללתות' דמשמע שאינו מעכב בדיעבד, והלא כל שאין שם שימור הנצרך אין אדם יוצא בה ידי חובתו. וכתב הרמב"ן שאלו שתי קושיות, האחת מתרצת לחברתה, שודאי מודה רבא שאין עיקר שימור אלא שישמור שלא יבואו לידי חימוץ, רק כיון דכתב רחמנא 'ושמרתם' מותר להביא אותן לידי צורך שימור, וסבר רבא שכל זמן שהוא עושה כן מקיים בהם יותר מצות 'ושמרתם', ועל כן מצוה ללתות, אבל גם אם לא לתת די בשימור שלא יבואו מים. הרי שנקט כאן הרמב"ן עפ"י פשט סוגית הגמרא שמצד הדין אף שימור מניעת שימור הוא [רק דמצוה ללתות כדי לשמור באופן חיובי]. וא"כ שפיר י"ל שאף עיסה שנילושה בלא מים מתקיים בה דין שימור ואין הוכחה מרבוכה שאין בה שימור כלל. והניח החזו"א ב'צריך עיון'. [ואין נראה לפרש שדבריו במלחמות מתפרשים עפ"י מה שהסיק בחדושו (מ) שלרבה

הפצא של 'מצת מצוה' או שמא גדרו ידיעת וכוונת המעשה בלבד, בלא חלות דין על המצה.

ולפי מה שכתב הגר"ח בדעת הטור, נפקא מינה בשאלה זו האם צריך דיבור פה דווקא ב'לשמה' דמצה, או די במחשבה. והנה הפרי-מגדים (הובא בבאור הלכה טס) כתב שצריך דיבור פה. ואולם כבר תמה בספר מנחת ברוך (סו"י ב) והביא הוכחה שאין עליה תשובה דסגי במחשבה, שהרי חלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן למכור בשוק - כשרים למצה. ופירשו בגמרא (לה:): הטעם 'כל לשוק אימלוכי מימלך, אמר אי מזדבן מזדבן אי לא מזדבן איפוק בהו אנא'. והרי סתמא דמלתא ודאי ליכא דיבור פה, אלא שכן דעתו של האופה למכור, ומסתבר שאפילו מחשבה להדיא ליכא אלא שכך היא סוף דעתו, ועכ"פ ודאי דדיבור ליכא. אם כן לפי דעת הטור כהסבר הגר"ח הרי מוכח לכאורה דסגי למצה בידיעת וכוונת המעשה [אם כי יש פירושים אחרים בדברי הטור, וגם יש חולקים על עיקר דינו].

וייש בדבר נפקותא נוספת, לפי מה שכתב בעונג יום טוב שם ד'לשמה' של אשוויי חפצא צריכה העשייה ע"י הבעלים דוקא אבל אדם אחר לאו כל כמיניה לייחד הדבר למטרה מסוימת. משא"כ אם הגדר הוא כוונה וידיעת המעשה בלא החלת חלות בחפץ, בזה סגי בכל מי שמשמר, אחת לי אם הוא הבעלים אם לאו.¹

והנה עמדו אחרונים (מנחת חינוך י"ד; עונג יום טוב ב) מדוע חלות תודה שעשאן למכור כשרים מהטעם דאמלוכי מימלך אי מזדבן מזדבן ואי לא איפוק אנא, והלא קיימא לן אין ברירה בדאורייתא, והרי אין הדבר מבורר בשעת העשייה אם יהיו חלות תודה או מצות מצוה. ובשלמא לרש"י נראה דלא קשיא כיון שגם אם עשאן לזה ולזה כשר א"כ לא אכפת לן לסיים מחשבתו ולבררה, דשפיר מצי לכיין לזה ולזה, אבל להרמב"ם קשה. וכתב בעונג-יום-טוב לתרץ שאין חסרון 'ברירה' אלא במקום שצריך לייחד הדבר ולהחיל עליו שם מצוה, כגון בחוטי ציצית - בזה אי אפשר להחיל חלות שאינה מבוררת בשעת עשייתה, משא"כ במצה סגי בידיעה בעלמא בלא חלות-שם, על כן אין זה ענין לשאלת 'ברירה'. וכן נקט בברכת שמואל (גטין י). הרי נקטו שניהם שדין 'לשמה' במצה הוא דין בכוונת המעשה ואינה 'אשוויי חפצא'. וזה תואם עם המובא לעיל שאין צריך דיבור פה, והרי לפי הגר"ח בדעת הטור כל מקום שאין צריך דיבור אין שם 'אשוויי חפצא'.¹

אלא שבדעת הגר"ח כפי שפירש (בסוף הלכות חמץ ומצה) דברי הרמב"ם גבי דין עיסת הכלבים, אין זה פשוט, שנראה

ה יש מקום לומר שאמר בפיו 'לשם מצוה' ובלבו לחלות תודה וסגי בהכי מכח דסתמא דמלתא דעתו למצת מצוה לכל מה שלא יצליח למכור. [וכעין המבואר באחרונים דמהני סברת 'כל העושה על דעת ראשונה עושה' גם במקום שצריך דיבור, ה"ה י"ל לענין סתמא לשמה].
ונראה שאף הפמ"ג לא אמר אלא למצוה, וכדמצינו בלשמה דקרבנות שמעיקר הדין מצוה לפרש הלשמה [ולכמה ראשונים היינו דיבור] הגם שסתמא לשמה.

1 לכאורה כן מוכח להדיא מתוס' חולין ד. שפירש ר"ת ההיא דמצת כותי בעיסה של ישראל שעשאה הכותי, והרי מבואר בגמרא שם דסגי בשימור הכותי לשם מצוה הגם שישאל הבעלים אינו משמר.

2 ע"ע בשיעור קל.

ונפקותא הפכית - במצת מכונה, לאותן הדעות שבמקום שצריך עשייה לשמה אין די בהפעלת המכונה בתחילה לשמה, כגון גבי טויית ציצית, הרי שאם ננקוט שגם במצה צריך 'עשייה לשמה' - הוא הדין במצה לא תועיל הפעלת המכונה לשמה. ואולם אם אין צריך עשייה לשמה ומה שבגוי פסול היינו מטעם שאין אדם משמר מה שביד חברו, מסתבר מאד לומר שבמכונה מתקיים דין שימור לשמה כשעומד ליד המכונה ומשמר, ואם כן גם אם נחמיר בציצית, במצה יש מקום להקל.

ולהאמור ניקוב במכונה יש להכשיר ממה נפשך, שאין זו 'עשייה' והרי 'שימור' איכא].

והנה לכאורה סברת הרא"ה ברורה, דלא כתיב עשייה לשמה אלא שימור לשמה. וא"כ צריך להבין מהי דעת הריטב"א והרשב"א שנקטו שהעשייה צריכה להעשות לשמה, שלכן פסלו גוי העושה גם אם ישראל עומד ומשמר.

ג) וליישב הדבר יש לעמוד על עיקר גדר שימור המצה לשמה; ברש"י (פסחים לח) מבואר שאם ישמר לשם מצה ולשם חלות תודה - כשרה למצה. ואילו המנחת-חינוך (י"ד) דייק מלשון הרמב"ם (חמץ ומצה ו,ט) 'מצה המשתמרת לענין מצה בלבד הוא שיוצאין בה' - שכשמשמר למצה ולשם דבר אחר אין יוצאים בה. ויש לבאר שורש מחלוקתם.²

עוד יש לתמוה על רש"י מהמבואר בסוגית הגמרא במנחות (מב:): שהצובע חוטי התכלת לשם ציצית ולשם נסיון - פסול לציצית (ע"ש בתוס'). ומאי שנא מנידון דידן?.

וייש לבאר בהקדם דברי הגר"ח (תפלין א,טו) ששני גדרי עשייה לשמה הן; יש שצריך לייחד דבר לקדושה או למצוה, שעל ידי עשייתו חל בחפץ חלות שם ודין המכשירו. זהו סוג עשייה לשמה הפועל הכשר וחלות-דין על החפץ, ולדעת הטור - כפי שביאר הגר"ח - בסוג זה של עשייה לשמה צריך להוציא מפיו דוקא, כגון בכתבת ספר תורה שמיחל עליו דין 'ספר תורה'. ואולם יש דין 'לשמה' שאינו פועל דבר אלא עניינו ידיעת האדם וכוונתו למעשה שעושה, ולדעת הטור זהו דין 'לשמה' האמור בכתבת אזכרות, ולדעתו אין צריך לזה דיבור פה אלא די בכך שכשכותב יודע שאין זו תיבה בעלמא אלא אזכרה. ע"ש בארוכה.³ ויש לחקור בגדר דין 'לשמה' במצה, האם הוא אשוויי

ב המנ"ח נקט בדעת רש"י שכשר. ואילו בחזו"א (קבד לוף לה:): נקט בפשיטות לפסול. והגרשו"א (בחדושי כת"י, מובא בהליכות שלמה פסח ז,ה) תמה על כך, ונקט מסברא שאין חסרון אם עושה לשם דבר נוסף.

ג נראה פשוט שכוונת הרמב"ם 'לענין מצה בלבד' לא לאפוקי מצה ודבר אחר, דלא איירי בזה הרמב"ם אלא בעשאן לחלות תודה ורקיקי נזיר, רק כוונתו לפרש הדרשה, 'שמרתם את המצות' - למצה בלבד שאין עמה זבח, 'אלא לענין הזבח' כלומר למצה שהיא באה בשביל הזבח, ולעולם אין חסרון עם יל מטרם נוספת.

ג נראה ליישב שיטת רש"י על דרך שכתב ברפ"ב דברכות (יג). שאף למ"ד מצוות אין צריכות כוונה אם קורא להניה לא יצא, והתוס' תמהו הא קא קרי. ונראה שלרש"י אין זו בגדר 'קריאה' אלא בדיקה, וה"ל בדיקת הצבע על החוט אין שם 'צביעה' עולה, ולכן חשיבא של"ש אף אם קוונתו גם לציצית, שהן שתי כוונות הפכיות, משא"כ לשם מצה ולשם רקיקי נזיר בשתייהן איכא שימור במצה רק המטרות שונות. [ומיושב גם דגבי גט אם כתב לשתי נשים פסול מילפותא ד'לה ולא לה ולחברתה' (קדושין יד). אבל משום 'לה לשמה' לא הוה פסלינן, הגם שהיא מחשבת אשוויי חפצא כדברי הגרשו"ק ועוד - אלא שאין המחשבות סותרות ול"ז דטו"ס איכא כתיבת גט ודאי וגם יכול לגרש שתיהן. וע' סוטה י ואו"ש ריש הל' גירושין].

ד וראה עוד בהרחבה בשיעורים יב קל.

מדבריו שהוא דין בחלות החפצא של המצה, שיחול בה דין 'משתמרת לשם מצוה', אם כן בפשיטות נראה לפי זה בדעת הרמב"ם כפי הצד הראשון, דמחשבת אשוויי חפצא היא [אם כי הגר"ח עצמו לא נקט כן, כפי הנראה למעיין בעומק דבריו שם. ואכמ"ל].

ונראה לומר שבשאלה זו נחלקו רש"י והרמב"ם כשמכוין לשם מצוה ולשם דבר אחר, והלא בציצית מבואר בגמרא דלא מהני כי האי גוונא כנ"ל - אך סובר רש"י דשאני ציצית שהיא 'עשיית חפצא' לכך צריך שייחד הצביעה לציצית בלבד כדי שיעשה חפצא דמצוה, משא"כ במצה אינו דין 'עשיית חפצא' אלא דין 'כוונת המעשה' ולא אכפת לן במה שמתכוין לדבר נוסף. בדומה למה שהביא המשנה-ברורה (ס סק"ט) מאליה רבה (תקפט) לענין דין מצוות צריכות כוונה, שאם נתכוון לשם מצוה ולשם דבר אחר - יצא ידי חובתו. ואילו הרמב"ם שהצריך כוונה לשם מצוה בלבד והשווה זאת לציצית, סובר שגם במצה זהו דין של אשוויי חפצא, ולכך צריך שתתרוקן מחשבתו למצת מצוה בלבד כדי להחל עליה שמה.

ולפי זה חוזרת וניעורה לשיטתו קושית האחרונים, הלא 'אין ברירה' ומה מועיל תנאי הנחתום שאם לא ימצא קונים לחלות תודה, יהיו למצות מצוה.

ויש ליישב בפשיטות על פי מה שנסתפק החזון-איש (או"ח קכא,א) האם חלות תודה צריך לעשותן לשם מצוה כמו גבי מצוה אם לאו. והנה הרמב"ם לא הזכיר דין זה ומשמע משתיקתו שאין צריך 'לשמה' בחלות תודה ורקיקי נזיר. והרי כבר ייסד הרמב"ן (בגטין כה) שאין בעיית 'ברירה' קיימת אלא כשהספק על מה חל הדבר, אם על זה או על זה, אבל בספק אם חל אם אינו חל - אין זה ענין ל'ברירה', ועל כן מועילה עשיית תנאי ואין בו חסרון משום ברירה, שהתנאי עושה ספק אם יחול אם לא יחול ואילו ב'ברירה' הספק על מה חל הדבר. ואם כן לפי זה כשעושה חלות תודה למכור ואם לא ימצאו קונים יקחן למצות מצוה, אין כאן נידון 'ברירה' כי הספק הוא אם יהיו למצה אם לאו, והרי זה ככל אדם העושה מצוה ומסופק אם היא תהיה למצת מצוה אם לאו [ומה שחושב לשם חלות תודה אינו מגרע כי כאמור אין שם דין 'לשמה']^ח.

ח נראה שאף למה שצדד החזון"א להצריך לשמה בתודה, אין צריך לשם 'תודה' אלא שימור לשם 'מצוה', שלא יחמיץ, וזה הרי מותקיים גם בעושה מצוה לשם פסח. וכן משמע מדבריו בס"י קכד (לדף לח,ב) שנקט בפשיטות דאפאן לשם פסח כשרות לתודה [אמנם בפ"א מנחות נ: נסתפק האם צריך עשייה לשם מנחה דומיא דמצת מצוה דפסח, או כשרות אף בעשאן לשם פסח. ובשבט הלוי (ח"ג סוס"ט) סג נקט בדעת החזון"א להצריך לשם 'תודה' ונטה מדבריו. אך לפי האמור אין לזה מקור וכוונת החזון"א 'לשם מצוה', וכמו שכתב שם דסברא הוא דכל דבעי שימור מחימוץ בעי לשמה]. הלכך לכו"ע אתי שפיר ישוּב זה, כי בעצם די בשימור למצה דפסח לשני הדברים, ומה שמשאיר בידו הברירה אם ישתמש בה לפסח או לתודה, זה הוי כשאר ספקות ותנאים דמהני.

ט ולפי"א אין יתלה הדבר ברצונו או ברצון אחר, כגון 'לכשארצה אצא בה למצה' - לא תתכשר, כמוש"כ הרמב"ן שם שבתולה ברצונו באנו לשאלת 'ברירה' אפילו כשאין שני צדדים. וצ"ע לפי"א אם אופה מצות הרבה שודאי לא יאכלם כולם בפסח ואומר 'מה שארצה מזה יהא לפסח' דלפי"א אין כאן לשמה. אך נראה שלא שמענו לפסול אלא בכגון לשם מצוה ולשם קדשים שהן שתי מצוות חלוקות ודינן שונה, שזו נאכלת לשבעה וזו ליום אחד (ע' חזו"א שם), אבל לשם פסח ולשם ימות השנה אינו פוסל לכו"ע, דלעולם סגי בשימור לאפשרות לעשות בה המצוה וע' בהליכות שלמה (פסח ו, 1) בשם הגרשו"א בחרושיו שהסתפק באופה יחד שתי מצוות שאחת מהן פסולה ובשעת אפייה אינו יודע איזוהי, שמה אין האפייה כשרה שחסר ב'לשמה'. והשוה זאת לסוגיא בגטין פו: גבי שני גטין שנתערבו. אך לפי האמור נראה דהכא שאני דסגי באפשרות שיאכלנה אינו צריך לדעת בודאות אם זו מצוה הכשרה למצוה, רק גבי גט דלר"א דעדי מסירה כרתי בעי נתינה לשמה ומבוררת (ע"ש"), ודאי צריך לידע בודאות שמגרשה בנט שנכתב לשמה.

לאור האמור יש להבין מחלוקת הראשונים הנ"ל, האם יש דין 'עשייה' לשמה במצה; הרא"ה סבר כרש"י שגדר הדין הוא כוונה וידיעה בשימור ולא אשוויי חפצא, הלכך אין זה ענין ל'עשיית' המצה, ואילו הריטב"א והמכתם למדו שנאמר כאן דין בחלות החפצא של המצה, ועל כן נקטו שרק העושה את המצה הוא זה שיכול להחיל עליה חפצא ד'מצת מצוה' [ואף אם עיקר דין לשמה נאמר בשמירה], ולכן פשוט להם שאם העושה הוא גוי, אין די במה שישראל משמר מן הצד לשמה, שאין בכח שימור זה להחיל עליה שם מצת מצוה.

ויש להעמיק בזה עוד, דאכתי צ"ב סוף סוף מהי תיתי לחדש דין 'עשייה לשמה' ולומר שגדרה אשוויי חפצא, והלא אין כתיב אלא 'ושמרתם את המצות' ולכאורה סגי בשימור לשמה [ולא דמי לציצית דכתיב 'ועשו להם ציצית' ועל כן נקטינן שהגדר הוא לשמה דאשוויי חפצא כנ"ל]. אך נראה שלדעתם גדר 'שימור' אינו בשב ואל תעשה בלבד אלא כמו שכתב רש"י במנחות (גג.) 'שימור היינו שיעסוק בבצק כל שעה'. והיינו מפני שהחימוץ דוקא בא על ידי אפס מעשה וא"כ השימור מחימוץ הוא ענין חיובי, לעשותה מצוה ע"י הזריזות, וזהו פשט ד'ושמרתם את המצות' - דשמירה מחימוץ היא היא עשיית מצות. הרי שאין גדר השימור השגחה חיצונית ופיקוח שלא החמיצו, אלא גדרו עיסוק באופן חיובי. אם כן נמצא שהעשייה היא חלק מהשימור גופא, ועל כן נקטו הריטב"א והמכתם שלענין החלת חלות-שם לשמה במצה לא סגי בשימור של הצופה מן הצד אלא של העושה דווקא שעשייתו היא עיקר השימור, וממילא שמענו דין 'עשייה' לשמה, כי העשייה היא חלק עיקרי מהשמירה.

ד עתה נבוא ליישב סתירת הרמב"ן שפתחנו בה. הנה דייק הט"ז (תס,א) מלשון השלחן-ערוך (שם ובסימן תנג) שלישת המצוה ואפייתה אינה כשרה בגוי גם אם ישראל עומד על גביו ומשמר [וכדעת הרשב"א והריטב"א הנ"ל], ואילו קצירת החטים וטחינתן כשרות באופן זה. ופירש הט"ז בטעם הדבר, שהואיל ועיקר עשיית המצה היא הלישה והאפייה, רק באלו צריך שימור לשם מצוה, משא"כ בפעולות הקודמות, אף כי צריך לשמרה מחימוץ, אין צריך שימור לשם מצוה. וכמה אחרונים חולקים על הט"ז (ע' באורך בבאור הלכה ר"ס תס). ובספר מנחת ברוך (עב) תמה מאד על חילוק הט"ז בסברא, והלא דין השימור כולו נלמד ממקור אחד, 'ושמרתם את המצות', ומהי תיתי לחלק בין שימור דקצירה וטחינה שאינו צריך לשמה ושימור דלישה צריך. והנה אף כי יש מקום לדייק מדברי הרמב"ם (חמץ ומצה ה, ו; ט) כהט"ז שלא הזכיר דין 'לשמה' אלא בלישה, סוף סוף הדבר קשה כקושית המנחת-ברוך. ועוד, כבר העיר הנצי"ב (בהעמק שאלה פר' צו) על כך שמקור דיוק הט"ז הוא מהטור שהביא דברי השאלתות להצריך שימור בקצירה ולא הזכיר שם 'לשם מצוה', אך המעיין

י ומומקנים בזה דברי רש"י בחולין (ו). בהווא גברא דדארי חטים לפסח דקרו ליה 'עוסק במצוה' ופרש"י דכתיב ושמרתם את המצות דמתחלת טחינה והרקדה בעיא שימור לשם מצוה [ולא פירש משום הכשר מצוה של אכילה בלילה ראשון]. ונראה שהוקשה לו הלא אכילת המצות כל הפסח רשות ומדוע נחשב עוסק במצוה, ופירש משום מצות השימור לשם מצוה. ואם השימור אינו אלא פיקוח והשגחה שלא החמיץ, צ"ע אם נחשב 'עוסק במצוה', אבל אם השימור מצוה חיובית בעשיית המצה אתי שפיר.

ה) יש להשלים כללות הענין בחידוד נקודה נוספת. הפוסקים דנו לענין קטן העושה מצה כשגדול עומד על גביו (ע' באורך בבאה"ל תס). והרבה הקלו על פי מהלך אחד בתוס' בגטין (כב, וכן נקטו בחולין יב); שבכתבת גט מועיל בכגון זה, שהקטן כותב והגדול עומד על גביו ומלמדהו לעשות לשמה.

והנה כתב במגן אברהם (יא) שלפי דעת המקלים במצה, הוא הדין לטוויית הציצת, יועיל כשקטן עושה וגדול עו"ג. ובעונג יום טוב (ב) הרעיש על השוואה זו על פי חילוקו הנ"ל, שדווקא במצה הקלו משום שאין בה 'אשוויי חפצא' אלא כוונה וידיעה למעשה, וזה שייך בקטן, משא"כ בציצית שצריך להחל עליה שם, קטן אינו בר הכי גם כשגדול עומד על גביו. והנה נקט שבכתבת גט גם כן אינו חלות שם החל על הגט אלא כוונה גרידא. ואולם לפי דעת רבותינו ראשי הישיבות (הגרשש"ק, הגרא"ו בקובץ הערות מב ועוד) אף בגט הוא אשוויי חפצא, ואם כן מוכח מהתוס' שאף קטן בר אשוויי חפצא, והוא הדין לציצית.

ו**אעפ"י** שקטן אינו בר החלת חלויות כגון קניינים, קידושין ועוד - יש להבחין הבחנה ברורה בין דברים שהאדם הוא הפועל אותם כגון קניינים, שבאלו נצרכת 'גמירות דעת' כלומר החלטה, וזה אין לקטן, ובין דברים שהתורה היא שפועלת את חלות הדבר ולא האדם, שאעפ"י שיש מהם הצריכים 'כוונה ו'דעת', אינם צריכים 'גמירות דעת' ושפיר מהני בקטן כי גם לו יש הבנה ומחשבה על מעשיו, ובכלל סוג זה הוא עשייה לשמה [גם במקום של 'אשוויי חפצא']. וכמו שהאריך הגר"ח (פ"ד דיבוס) לבאר מדוע כתיבת הגט מועילה ע"י קטן כשגדול עו"ג, שלא כבקניינים. וכן חליצה - לולא מיעוט מיוחד מקרא - היה מועיל בקטן, כי שם התורה היא פועלת חלות הדבר ע"י פעולת האדם, ולא האדם פועל. וכן האריכו הגרשש"ק בשערי ישר (ו, ז) ואילך) והגרא"ו בקובץ הערות (עו), וכבר קדם בעיקר החילוק בעונג יום טוב (ב).

וה**מבחי**ן הפשוט לדבר זה - אם אפשר להחל הדבר 'לאחר שלשים'; בדברים שהאדם פועל, יכול להחליט שיחול לאחר זמן, משא"כ בדברים שאינם תלויים בגמירות דעתו, אי אפשר להחילם לאחר זמן אלא מיד שעושה הדבר בכוונה הראויה, הם חלים מאליהם, כגון בחליצה וכתבת גט", וכן שחיטה וטבילה. וכן לענין מצה, גם לדעת הרמב"ם והריטב"א שהוא 'אשוויי חפצא' כנ"ל - אין שייך לעשותה שתחול עליה שם מצת מצוה רק לאחר זמן, כי לא האדם הוא שפועל הדבר אלא הוא רק מייחדו והתורה היא שמחילה חלות שם מצת מצוה - ודלא כהעונג-יום-טוב שהשווה נידון 'אשוויי חפצא' לקניינים וכד' שהאדם הוא שפועל חלות הדבר מדעתו.

אלא שיש לשאול לפי זה, מדוע מועילה עשיית תנאי בחלות 'לשמה', כמו שמצינו בפוסקים לענין עיבוד העור לספר תורה (ע' בשו"ת רעק"א ב ג), והרי בחליצה ובשחיטה וכד' אין מועילה עשיית תנאים כי הדבר נעשה מאליו ולא ע"י האדם.

יד' בחדושי הגרש"ו על פסחים (מובא בהליכות שלמה פסח פ"ו סק"ח) כתב שנראה מדברי הגרא"ו (בקובץ פסחים אות קעב) שיכול לכתוב גט ולומר שחלות 'הלשמה' תחול לאחר ל'. והתפלג על כך מאד וכתב: 'יקשה להאמין שהדברים יצאו ממנו'.

בשאלות יראה להדיא שגם הקצירה נעשית לשם מצוה. סוף דבר שדברי הט"ז מוקשים, ואם כן הדרה קושייתו מדיוק לשונות השו"ע המורים שקצירה וטחינה כשרות בגוי כשישראל עומד על גביו, מה שאין כן בלישה"כ.

ו**נראה** שהתירוץ ברור ופשוט: אמנם דין 'לשמה' אמור בכל השימור הנצרך, שהרי ליכא תרי קראי לשימור והלא השימור מתחיל משעת קצירה לדעת השו"ע, אך גדר ה'לשמה' משתנה בכל פעולה לפי מהותה ועניינה; עד שלא באו מים לעיסה הרי עדיין לא התחיל השימור העיקרי של המצה, כמו שאמרו בגמרא (מ.) שהלישה היא 'עידנא דנחית לשימור', כי הרי רק מאותה שעה ואילך השימור בא לידי ביטוי בעשיית המצה גופא, להתעסק בה בכל שעה ולאפותה בלא שיהוי [כמו שהובא מרש"י במנחות], אבל מקודם לכן אכתי לאו 'לחם' הוא כלל, ואם כן נראה שרק משעת הלישה גדר דין 'לשמה' הוא אשוויי חפצא, לחול בה שם מצת מצוה, כי רק אז השימור מתבטא בעשייה וזהו גופא המיחל במצה שם מצת מצוה, משא"כ בקצירה אין עדיין חפצא דמצה כלל ולא שימור מעשי, אלא גדר השמירה לשמה הוא ב'שב ואל תעשה', שלא יבואו עליה מים ותחמיץ, וא"כ אין זה גדר לשמה של החלת חלות-דין אלא כוונה וידיעה של מעשה השימור גרידא. וכיון שכן הרי מובן שמועיל כשגוי קוצר או טוחן וישראל משמר, כי אין שם חלות לשמה בחפצא, דאכתי אין שם מים ועיסה כלל, אלא השימור עצמו צריך שיעשה לשמה והרי הישראל משמר לשם מצה"כ.

ו**אם** כן הרי נתיישבו דברי הרמב"ן, כי רק בשימור דקצירה אמר הרמב"ן דסגי בשימור שלילי [אלא ש'מצוה' ללתות], אבל בלישה צריך חלות לשמה באופן חיובי הלכך אם בשעת לישה אינה יכולה לבוא לידי חימוץ, אין כאן עשייה חיובית של מצה שהרי יכול להפסיק עבודתו בה ולא תחמיץ כלל.

ו**כל** זה נרמז במילותיו הספורות של הרמב"ן: 'דהא בעינן שימור דלישה ואפיה דכתיב ושמרתם את המצות יצאה זו דאינה צריכה שימור' והלא הרמב"ן קיים שיטת הרי"ף להצריך שימור משעת קצירה, ומהו זה שהזכיר כאן לישה ואפיה"כ - אלא כנ"ל, דשימור זה שאנו מצריכים כאן שהוא שימור חיובי ולא מניעת גרידא, שימור זה אכן אמור רק משעת לישה.

יא' וכן הביא באור הלכה שמונה העולם פשוט להקל בדבר. אלא שמי שאפשר לו שכל תיקוני מצותיו יהיו על ידי ישראל הרי זה משובח.

יב' כעיקר החילוק כתב הגרש"ו בחדושי כת"ם (מובא בהליכות שלמה פסח פ"ו סק"ו), שימור מלישה ואילך היינו שימור של עשייה, וכאילו כתיב 'ועשיתם את המצות', משא"כ שימור דקצירה שאינו אלא שימור מדבר חיצוני, בזה סגי בישראל המשמר מן הצד. אלא דלא נחית שם ליסוד החילוק בין 'אשוויי חפצא' ל'כוונה המעשה'. ומשמע שנקט כהט"ז [יש להעיר שלא הכיר] דלא בעי שימור לשמה בקצירה, וכן דייק מהרמב"ם וכן'.

ונראה שגם דברי הט"ז מתפרשים על הדרך האמורה בפנים, דלעולם צריך 'לשמה' בכל משך השימור וכקושיית האחרונים, אך גדר הלשמה משתנה, שבקצירה הוא 'לשם מצה' לאפוקי מחמיץ [וזה די בישראל המשמר מן הצד, כפי הסברה האמורה בפנים. ועוד נראה דלשם מצה ולא חמיץ איכא גם לגוי, כל זמן שמשמר מחימוץ, שמחשבה מציאוחית היא], דהלא בשלב זה יכול לעשותה קליות או מאכל אחר שאינו לחם, ואילו הכוונה 'לשם מצוה' זה שייך רק משעת עשיית הלחם היינו הלישה. וכן לשון השאלות: 'לשם מצה' [לא 'לשם מצוה'].

ומובן לפי"ז שכל הנידון בחלות תודה הוא בשעת עשיית הלחם, אבל בקצירה לא שמענו שצריך להחליט אם לשם פסח או לשם מנחות - כי בשלב זה ודאי די בשימור לשם מצה כלומר שלא יחמיץ, אחת היא לי אם מפני איסור הפסח או מפני איסור הקדשים.

יג' ו"ל דלעכובא אינו אלא משעת לישה, וכמוש"כ הריטב"א ועוד עפ"י לשון הרי"ף. וכן מבואר ברמב"ן (בחדושי לדה"מ) במסקנת דבריו, דשימור משעת קצירה אינו מעכב.

אלחנן וסרמן (ח"ב לג"ט) שאף לפי מה שכתב הר"ן (בראש השנה כח) שגם למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה, אם נתכוון במפורש שלא לצאת - אינו יוצא (וכן הם דברי המאירי שבכאן, וכ"ה בתשו' הרשב"א המובאת בב"י תפט), אין זה דומה לעושה מצוה בלא כוונה למאן דאמר מצוות צריכות כוונה, כי למ"ד מצ"כ הרי גדר 'מעשה המצוה' הוא מעשה עם כוונה, ובלא כוונה אין כאן 'מעשה מצוה' כלל. ואילו למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה, שפיר יש שם 'מעשה מצוה' בלא כוונה, אלא שאינו יוצא ידי חובתו בניגוד לרצונו. ובוה פירש הגרא"ז מה שתלו בסוגיא בעירובין (צו) דין 'בל תוסיף' במוצא תפלין בשבת, בנידון 'מצוות צריכות כוונה', דלמאן דאמר צריכות כוונה, כשמניחין שלא לשם מצוה - אינו עובר בבל תוסיף, ולמ"ד אינן צריכות כוונה - עובר. וקשה (כן עמד הטו"א ר"ה כח) הלא יכול להתכוין להדיא שלא לשם מצוה - ופירש הגרא"ז שמכל מקום למ"ד אין צריכות כוונה יש כאן 'מעשה מצוה' ונמצא עובר בבל תוסיף [והרי לעולם כשעובר בבל תוסיף ליכא קיום מצוה, רק זה גופא האיסור, לעשות צביון של מעשה מצוה באופן של הוספה], משא"כ למאן דאמר מצוות צריכות כוונה, כל שלובשן כדי להביאן ולא לשם מצוה, אין כאן כלל צורת מעשה מצוה ועל כן אינו עובר בבל תוסיף.

וז"ה אם כן פשר דברי המאירי: למאן דאמר מצוות צריכות כוונה, באכילת החזרת ל'כרפס' לא הותחל מעשה מצוה כלל שהרי אכילה בלא כוונת מצוה אינה כלום. על כן הוצרך המאירי לומר שמצוות אינן צריכות כוונה, שלפי זה אף על פי שנתכוין להדיא שלא לשם מצות מרור, מ"מ 'מעשה מצוה' היה כאן מצד המעשה לבדו אף בלא כוונה, ושפיר חשיב שהותחלה המצוה. ומכל מקום מברך עתה על המרור כי עדיין לא יצא ידי חובתו. ואף על פי שהיה כבר מעשה מצוה, מ"מ אין די בכך כי במצוות צריך גם 'רצון' שמעשה זה שהוא עושה יהא בו קיום של ציווי ה', וכל שאינו רוצה לצאת בו - לא עלתה לו מצוה בניגוד לרצונו [שאף אם מצוות אינן צריכות כוונה, אבל רצון כללי צריך, אף כי לא באופן מודע ומפורש]. ומובן אם כן מדוע מועיל 'תנאי' במצוות, כי כאמור בכל דבר שצריך לו 'רצון', יכול להתנות ולומר שהוא רוצה בו רק באופן מסוים."

[והנה הגר"ח גבי דינא דעיסת הכלבים, הלך במהלך אחר בדין 'לשמה' במצה, ודבריו נראים לכאורה מוקשים, אך לפי ההקדמות הנ"ל מובנת שיטתו. וקצר מצע הזמן מהשתרע].

טז וכ"כ בחזו"א או"ח סוס"י כט [ונשאר בצ"ע]. וע' גם בית זבול ח"ב יד, יא, ובהסכמת הגרש"ז ברוידא לספר 'חסדר הערוך', ועוד. [ובאופן פשוט יש ליישב שלא התירו ללבוש כוונה הפכית, ולא כולי עלמא בקיאים לכיין שלא לצאת. ולפ"ז אם כיוון בפירוש שלא לצאת אפשר שאינו עובר בב"ת מדאורייתא עכ"פ, אף בזמנו. וכן צדד בספר גאון יעקב בעירובין שם].

יז לפי זה נראה שאף במצוות שאין בהן אפשרות אחרת לאותו מעשה חוץ מהמצוה, כגון שסופר ספירת העומר ומכיון את ענין המצוה בכל פרטיו אלא שאינו רוצה לצאת בזה ידי המצוה - לא יצא. והגרש"ז א' נסתפק בדבר (ע' תקונים ומלוואים לשש"כ פמ"ז הערה טז). אך קשה לפ"ז ממה שכתבו הפוסקים שאם ענה לחברו איוה יום היום שוב אסור לו לספור בברכה - והרי סו"ס לא רצה לעשות אז המצוה. ולא מסתבר לומר דלא בעינן רצון בחיוב רק שלא יהא בעל כרחו. ושמה להלכה חיישין לומר דלא בעינן רצון לקיים המצוה, שיעיקר הדבר הוא הענין המציאותי שיהיו הימים ספורים אצלו בפיו, הלכך אין שייכת ספירה אחר ספירה.

ו) והנה מצינו דבר דומה לענין תנאי במצוות, שתפש בעונג יום טוב (ג) שאין מועיל בהן תנאי לומר אם יהיה כך הריני עושה מעשה זה לשם מצוה, ואם לאו - לא יעלה זה לקיום מצוותי, אלא שהביא מדברי אבודרהם לענין ספירת העומר (המובא ביהת יוסף או"ח תפט) שאפשר להתנות על המצוה, כגון שסופר בין השמשות ומתנה ואומר: אם אשכח אחר כך מלספור - תהא ספירה זו למצוה, ואם אזכור לספור משחשיכה - לא תעלה ספירה זו למצוה. וכן נקטו הפוסקים בכמה מקומות [כידוע מהתנאי שהמציא בעל ה'אבני נזר' לענין אכילת 'אפיקומן', ועוד]. אלא שהדבר צריך באור, שהרי ודאי תנאי זה אינו מפרשת בני גד ובני ראובן, ואין צריך בו את כל משפטי התנאים כגון תנאי כפול, הן קודם ללאו וכו', והלא אפילו במחשבה לבד מועיל, ואם כן מה עניינו של תנאי זה, ומדוע הוא מועיל במצוות הגם שאין שם החלת חלות מצד האדם.

ולבאר זאת עלינו להבחין הבחנה נוספת; גם בדברים שאין האדם פועל אותם ולא צריך להם 'גמירות דעת', ישנם דברים שדי להם ב'כוונה', כגון שחיטה וטבילה וחליצה וכד', ויש דברים שצריך להם 'רצון' ולא סגי בכוונה, וכגון מצוות, שמלבד מה שצריך 'כוונה' לעשותן לשם מצוה, צריך לרצות שמעשה זה שהוא עושה, יהא בו קיום ציווי ה' ועבודתו, וכפי שיבואר. וכן הדין לענין 'לשמה' בדברים של אשוויי חפצא, צריך לרצות שהדבר יהא לספר תורה, או לציצית. ובכל מקום שצריך 'רצון' אפשר לעשות בו תנאים, ואין זה מתורת פרשת תנאים האמורה בתורה, אלא שמגביל את רצונו ומפרשו שרוצה בדבר זה רק על אופן מסויים¹⁰.

ויסוד הדבר שבמצוות צריך רצון למצוה מלבד כוונת המעשה, יש להוכיח על פי דברי המאירי בפסחים (י) שנקט על פי גירסה אחת בגמרא [ואנן לא גרסינן הכי], שאדם שאין לו שאר ירקות מלבד חזרת, ואוכל ממנה ל'כרפס', כשאוכלה ממנה אחר כך למרור - מברך 'על אכילת מרור', בשונה ממי שאכל ירק אחר ל'כרפס', שמברך על המרור 'לאכול מרור'. וביאר שם לפי שיטתו בחילוק נוסח הברכות, שאם כבר הותחלה המצוה קודם שבירך - מברך ב'על', ואם לא הותחלה עדיין - מברך ב'ל...'. ופירש שאם כבר אכל מקודם החזרת הרי הותחלה המצוה קודם הברכה לפי שמצוות אינן צריכות כוונה, אלא מכל מקום הואיל והוא מכיין בה שלא לצאת באותה שעה אלא לאחר מכן, צריך ברכה באכילה השניה. והדברים נראים לכאורה משוללי הבנה; מה נפשך, אם כבר קיים המצוה - כיצד מברך עליה עתה. ואם לא קיים - מהטעם שנימק המאירי שמתכוון שלא לצאת בה - מדוע נחשב שהתחילה המצוה. ועוד, מדוע הוצרך לומר שמצוות אינן צריכות כוונה, דמשמע דלמ"ד צריכות כוונה לא הותחלה המצוה מפני חסרון הכוונה, וא"כ אף למ"ד אין צריכות כוונה כיון שנתכוין שלא לצאת, הרי שלא עשה מצוה.

אך דברי המאירי מתבארים ע"פ מה שהוכיח הג"ר

טו ע"ע בכללות הענין בסוף שיעור יב.

עיקרי דברים

א מצה שנשתמרה לשם מצת מצוה ולשם דבר נוסף, נחלקו הדעות האם כשרה למצוה אם לאו. ונראה שמחלוקתם תלויה בגדר דין 'לשמה' האמור במצה; האם הוא ייחוד הדבר כדי להחיל עליו שם 'מצת מצוה', על כן צריך שתתרוקן מחשבתו לשמה בלבד, בדומה להכנת חוטי התכלת בציצית, או שמא די בכוונת המעשה וידיעתו בלבד בלא ייחוד והחלת שם, הלכך אין קפידא אם מכוון למטרה נוספת. (ג)

ב נחלקו הראשונים האם המצה צריכה 'עשייה לשמה' (ריטב"א, מכתם) או די ב'שימור' לשמה (רא"ה, וכן נראית דעת רב האי גאון). ונפקא מינה בנכרי שלש את המצה וישראל עומד ומשמר, שאין כאן עשיית העושה לשמה אבל יש שימור לשמה. [ישנה סברא נוספת בראשונים, לפיה אין 'שימור' באופן זה שאין המצה בידו. ומסתבר שבמכונה חשמלית אין קיים חיסרון זה. מאידך מסתבר לפי טעם זה שגם בניקוב המצה צריך שהמנקב עצמו יהא המשמר, משא"כ לפי הסברא הראשונה שצריך עשייה לשמה, אפשר שהניקוב אינו מ'עשיית הפת'].

נראה שביאור מחלוקתם הוא בחקירה האמורה; אם צריך 'אשוויי חפצא' לעשותה למצת מצוה, מסתבר שזה נעשה רק על ידי העושה את המצה. משא"כ אם די בכוונת המעשה מסתבר שאין צריך יותר מ'מעשה שימור' לשמה ולא עשיית המצה לשמה.

עוד יש לפרש בטעם המצריכים 'עשייה', כי נראה [עפ"י רש"י במנחות] שגדר השימור אינו מניעתו בלבד, אלא העסק בלישה בכל עת הוא חלק מדין השימור, ועל כן כדי להחיל שם מצת מצוה יש להצריך 'עשייה' לשמה, שהעשייה היא חלק מהותי בשמירה. (ב ג)

ג יש להוכיח מסוגית הגמרא שאין צריך אמירה בפה לשמה במצה (מנחת ברוך, דלא כפמ"ג). ולפי סברת הגר"ח בדעת הטור, זה תואם עם הצד ש'לשמה' אינו 'אשוויי חפצא' אלא 'כוונת המעשה'. (א)

ד העושה מצות למכור לחלות תודה, ואם יישארו יהיה לו למצת מצוה - אין בזה חסרון של 'ברירה'. טעם הדבר מובן לפי האומרים שאין ה'לשמה' החלת חלות אלא כוונת המעשה.

עוד יש לומר שהעשייה לשם חלות תודה אינה צריכה 'לשמה', הלכך אין כאן אלא ספק אחד: האם ישתמש בה לפסח אם לאו, ובזה לכולי עלמא יש ברירה [כדברי הרמב"ן] (א)

ה נראה שלדעת המצריכים שימור משעת קצירה, צריך שימור לשמה מאותה שעה. ואולם ייחוד לאשוויי חפצא אינו שייך אלא משעת בוא המים, שאז מתחילה ה'מצה' ומאז השימור מתבטא בעסק המצה באופן חיובי כנ"ל.

בזה מתיישבת סתירת דברי הרמב"ן בענין גדר השימור, האם די בשימור מדבר חיצוני, שלא יבואו מים, או צריך שימור באופן חיובי [שלכך מצה הנילושה במי פירות אין מתקיים בה דין שימור ופסולה למצוה, הגם ששומר שלא יבואו מים]; שימור דקצירה דיו בשמירה מניעתית, אבל מלישה ואילך צריך שימור חיובי.

ובן מתיישבת סתירת דברי השו"ע לענין גוי העושה וישראל משמר; בקצירה כשר ומלישה ואילך אין כשר. (ד)

ו ישנן חלויות שהאדם פועל אותן, וצריך להן גמירות דעת להחליט הדבר, כגון קניינים. אין מועילה בהן עשיית קטן אפילו גדול עומד על גביו ומלמדו.

ישנן חלויות שהתורה פועלת ע"י מעשה האדם. אעפ"י שצריך בהן 'דעת' אבל אינן צריכות 'גמירות דעת', ומועילה בהן עשיית קטן כשגדול עו"ג. בכלל זה כתיבת גט לשמה, עשיית ציצית לשמה [כהמגן-אברהם, דלא כטענת העונג-יום-טוב]. לאלו אין מועילה 'עשייה לאחר שלשים' כי הדבר חל מאליו מיד.

עשיית תנאי מועילה גם בחלויות כאלו שאין האדם פועל אותן - בדברים שצריך בהם 'רצון' [לא 'כוונה' בלבד]. זהו הטעם לדין המבואר בפוסקים שמועיל תנאי במצוות, כי המצוות צריכות רצון לצאת בהן [אף למ"ד מצוות אינן צריכות כוונה, מ"מ אין יוצא בניגוד לרצונו]. 'תנאי' זה אינו שייך לפרשת תנאים שבתורה, להצריך בו משפטי התנאים וכד', אלא הוא מגדיר ומסיים את תוכן הרצון. (ו)

